

EROON TYÖTTÖMYYDESTÄ

Hanketyöntekijät olivat tulleet esittelemään Kompassi hanketta, jonka tavoitteena on kehittää hyviä polkuja takaisin työmarkkinoille sekä havainnoida erilaisia työllistämisprosesseja. Hankkeen kohderyhmänä ovat vajaakuntoiset työntekijät ja kuntoutustukea saavat henkilöt. Asiakkaat ohjautuvat Lapin sairaanhoitopiiristä, Rovaniemen kaupungilta (aikuissosiaalityö), te-toimistosta ja palvelukeskuksesta sekä Lapin kuntoutuskeskuksesta. Asiakkaita on ollut kaikkiaan 119. Tällä hetkellä ei oteta enää uusia asiakkaita. Hanke tarjoaa myös koulutusta asiantuntijoille ja ammattilaisille.

Hankkeessa testataan tuetun työllistämisen mallia, jossa työnhakijoille tarjotaan vankkaa tukea työmarkkinoille pääsemiseksi. Tuki pitää sisällään muun muassa kaverina olemista yhteydenotoissa työnantajiin ja sekä hakijan että työnantajien tarpeiden selvittämistä ja yhdistämistä. Esimerkiksi kuntoutussuunnittelija seuraa asiakkaan rinnalla koko ajan ja on valmiina kun esim. harjoittelu päättyy.

Hankkeen kautta on pystytty tukitoimin työllistämään 37 osatyökykyistä. Työllistäminen on jakaantunut tasan julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Julkisen puolen etuna on sen kyky joustaa koulutusmahdollisuuksien yhdistämiseksi. Tämä on hyvin tärkeää, koska koulutuksen kautta tuetaan osaamisen karttumista. Harjoittelut ja työkokeilut ovat mainio tutustumiskeino sekä työnantajille että työntekijöille. Niiden kautta mahdolletaan kynnystä työsuhteen aloittamiseen. Ne auttavat myös omien osaamisvajeiden ja osaamisen todentamisessa.

Työllistämisen keskeinen haaste on siihen liittyvän palvelujärjestelmän vaikeaselkoisuus kaikille osapuolille. Haasteena on myös työnantajien asennoituminen työmarkkinoille palaajia kohtaan. Asenteisiin vaikuttamiseksi vajaakuntoisen käsitteen sijaan hankkeessa käytetään osatyökykyistä. Uuden käsitteen käytön kautta korostetaan taitoja ja osaamista ongelmien ja vajaavaisuuksien sijasta.

Osallistujat pohtivat, että miten hankkeiden hyvät mallit saadaan käytännöksi nykyiseen palvelurakentamiseen? Uusia malleja kehitetään usein perusrakenteen ulkopuolella ja ne ovat monesti liian innovatiivisia sopimaan nykyiseen rakenteeseen. Voikin hyvin kysyä, että kenen lähtökohdista kehittämistyötä tehdään? Helpotetaanko ulkopuolisella rahoituksella nykyistä työtaakkaa hetkellisesti? Vai onko tavoitteena oikeasti kehittää palveluita vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin, vaikka ne vaatisivatkin enemmän aikaa ja resursseja toteutuakseen perustyönä?

Käytiin keskustelua nykyisen markkinatalousajattelun vaikutuksista pitkäaikaiseen työllistämiseen ja osatyökykyisten työllistämiseen. Molempien osalta voitontavoitteluun perustuva ajattelu vaikeuttaa ja jopa estää kokonaan edelliset. Myös tukitoimien tuloksellisuus herätti paljon keskustelua. Usea on kokenut, että tukitoimien kautta tulevaa ei noteerata samanarvoisen hakijana vakinaisten työpaikkojen hakutilanteessa. Tukityöllistetyt ovat aivan eri asemassa. Tämän vuoksi keskustelijoiden mielestä rahat tulisi kohdistaa niihin toimenpiteisiin, jotka on todettu tutkimusten kautta vaikuttaviksi.

Erilaiset tukitoimet ja lyhyet kurssit koetaan usein hyödyttöminä ja pakkotemppuina työllisyystilastojen kaunistamiseksi. Kurssien merkitystä työllistymisen kannalta ei kielletä, jos ne lisäävät tai päivittävät hakijan osaamista. Mutta miksi niitä samoja kursseja pitää käydä useaan kertaan? Näissä tilanteissa moni saattaa kieltäytyä, jolloin eteen tulee karenssi ja työssäoloehto tukien uudelleen saamiseksi. Työtön voidaan myös

pakottaa toimenpiteeseen, vaikkei olisi työkykyinen. Kiellosta tulee karenssi, josta pois pääsemiseksi pitää täyttää työssäoloehto. Miten voit, jos et ole työkykyinen? Tästä johtuen työssäoloehto koetaan liian rankkana, koska siitä on vaikea päästä pois. Jos työtön kieltäytyy toistuvasti osallistumasta työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin, voi karenssi olla joko 3 tai 5 kuukautta.

Mikä on se keino, jolla työttömät pääsevät osaksi tätä yhteiskuntaa? Tällä hetkellä on vallalla sellainen ilmapiiri, että jonkin suuruinen työttömyys on hyväksyttyä yhteiskunnallisen tasapainon näkökulmasta. Ilmeisesti pitäisi olla suuri työttömien porukka painostamaan poliittista toimintaa. Tällä hetkellä ei ilmeisesti ole tarpeeksi, koska mitään konkreettisia toimia ei tehdä. Onko ongelmana päätöksentekijöiden hyväpalkkaisuus? He eivät ymmärrä miltä tuntuu miettiä joka päivä, että mistä se leipä löytyy. Jokaiselle tekisi hyvää elää ainakin muutama kuukausi minimituilla.

Työnhakijoiden uupumisen estämiseksi tarvittaisiin enemmän tukea. Tulokseton vuosiakin kestänyt työnhakeminen on erittäin uuvuttavaa ja henkisesti raskasta. Hakija voi olla pitkiä aikoja palkkatuella ilman mitään toivoa oikeasta työstä. Siinä prosessissa menee usko itseensä, koska et saa muita kuin palkkatuettuja töitä. Et koskaan töitä oikeilta markkinoilta. Edessä on vain pettymyksiä pettymysten perään, kun ei edes kysytä haastatteluihin.

Työn saaminen koetaan todella tärkeänä, koska työn puute aiheuttaa ongelmia, kuten masennusta. Työn myötä elämässä on edessä muitakin mahdollisuuksia kuin alkoholi ja rikollisuus. Moni tekisi jotain vaikka pienellä palkalla ollakseen osa jotakin. Ongelmana on, että kotona makaaminen tuottaa enemmän kuin lähteä pienellä palkalla töihin. Harvalle riittää, että työ tuottaa rutiinia ja sisältöä elämään.

Työllistymisen lisäämisen yhdeksi keinoksi on usein ehdotettu sosiaalitoimen ja työ- ja elinkeinotoimiston sekä terveydenhuollon yhteistyötä. On hyvä pohtia, että tuottaako se yhteistyö loppujen lopuksi oikeasti töitä? Mutta luodaanko niitä tekemällä viranomaisten välistä yhteistyötä?

Osallistujat pohtivat vähäisten työpaikkojen jakamista. Tällä hetkellä yhteen paikkaan on useita satoja hakijoita, joten tarvitaan kipeästi uusia työpaikkoja. Vievätkö esimerkiksi opiskelijat mahdolliset työpaikat pitkäaikaistyöttömiltä? Kaikkihan voi hakea niitä paikkoja, mutta otetaanko aina nuori pitkäaikaistyöttömän sijasta? Pitäisikö opintotukea nostaa, jottei opiskelijoiden tarvitsisi tehdä töitä opiskelujen kustantamiseksi? Samalla opiskelijat valmistuisivat nopeammin. Joidenkin mielestä julkisen hallinnon avoimissa työpaikoissa pitkäaikaistyöttömät tulisi laittaa etusijalle. Toisten mielestä tämä ei ole oikein, koska työntekijät pitäisi valita osaamisen perusteella. Mutta kuka tekee arvion osaamisesta ja millä perustein? Pitäisikö nuorille ja pitkäaikaistyöttömille luoda omat työmarkkinat työkokemuksen ja osaamisen kartuttamiseksi?

Olisiko yksi ratkaisu lisätä kodinhoitajia? Luotaisiin uusia työpaikkoja ja siinä samalla tuotettaisiin paljon kaivattua apua ja tukea muun muassa omaishoitajille ja lapsiperheille. Töitä kyllä riittää, mutta kuka maksaa? Kunnan tehtävä olisi taata, mutta moni olisi varmaan valmis maksamaan pientä korvausta saadusta kotituesta.

Voiko yksi syy työttömyyteen olla ihmisten asennoituminen työhön? Onko meistä tullut nirsoja, koska työnimikkeessä pitää olla vähintään jokin nomi-lisä. Ihan perustyö ei enää riitä. Ennen ei ollut työttömyyttä. Kaikille oli töitä, kunhan meni rohkeasti kysymään jostain. Silloin ei oltu ranttuja työn suhteen ja alussa aloitettiin vaikka piikoina. Entisten kaltaiset jokaisen perusosaamiseen liittyvät työt ovat kuitenkin kadon-

neet. Nykyisen koneet tekevät raskaat fyysiset työt ja ihmiset tekevät vain aivotyötä. Myös niin sanottuihin perustöihin tarvitaan nykyisin pitkäkoulutus, joka osaltansa nostaa kynnystä päästä töihin.

Osallistujat pohtivat, että kohtaavatko työttömät tulevaisuudessa yhä vain kovempaa painostusta ja pakko-keinoja. Laitetaanko työttömät ahtaampaan pakkorakoon sanktioiden ja tukien kiristämisen kautta? Tulisi-ko asenteita muuttaa niin, että työnantajiin kohdistettaisiin pakkoa työllistämisen lisäämiseksi. Ja työttömille annettaisiin enemmän palkkanoita työn kiinnostavuuden lisäämiseksi? Vai onko se niin, että liikevoitto ja osaketuotot menevät ihmisten kärsimysten edellä? Vai olisiko yksi ratkaisu palkkojen alentamisessa? Yleisen mielipiteen mukaan nykyisin on liian kallista palkata ihmisiä. Ennen kaikille pystyttiin tarjoamaan töitä, koska palkkataso oli paljon alempi. Mutta kumman tahon tulee joustaa: voittoa tavoittelevien työnantajien vai palkkaa vaativien työntekijöiden?